

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.3>

ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТРОКУ ЯК СУТНІСНОГО СКЛАДНИКА ЗМІСТУ СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА

Гуйван Петро Дмитрович,
заслужений юрист України, докторант
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України

Стаття присвячена науковому дослідженню актуального питання ролі і значення цивільно-правових строків для виникнення та руху правовідношення і дієвості його головного елемента – суб'єктивного права носія. У роботі обстоюється позиція, за якою строки не можна зводити до банального призначення як юридичних фактів, тобто зовнішніх чинників, що надають поштовх для виникнення, зміни або припинення певного правового статусу. Доводиться, що темпоральні характеристики мають неабияке значення для самої реалізації закладених у суб'єктивному праві повноважень. Вони виступають складовою частиною правовідносин і обов'язково притаманні будь-якому суб'єктивному праву, тож строк є його внутрішнім виміром і становить невід'ємний складник змісту права. Підкреслюється, що конкретне правовідношення виникає або припиняється не тому, що в законі є норма, в якій йдеться про початок чи закінчення строку, а тому, що в особи через певні обставини матеріального світу виникла або перестала існувати якась матеріальна потреба. Інакше кажучи, темпоральний прояв не можна вважати юридичним фактом у класичному розумінні останнього, навпаки, сам строк є продуктом впливу тих обставин, з якими закон пов'язує виникнення юридичних наслідків. Дійсно, встановлення строку забезпечує конкретність обсягів матеріального повноваження, визначає початок та закінчення певної дії і у такий спосіб впливає на характер суб'єктивного права. При цьому вплив строку настає внаслідок задіяння диспозиції з появою вказаних у гіпотезі правової норми чинників. Початок чи закінчення строку настають у результаті, як правило, конкретних дій. Скажімо, це може бути укладення договору. Саме договір із встановленням меж права особи і кореспондуючого йому обов'язку за обсягом, якістю та часом існування є тим юридичним фактом, що породжує право сторони правовідношення. Своєю чергою вказані юридичні факти-поштовхи є необхідними та зумовленими законом юридичними підставами, котрі привели в дію або припинили саме право разом з його внутрішньою властивістю – тривалістю. Пропонується внести певні коригування до чинного законодавства у досліджуваній царині, аби досягти визначеності у цьому питанні.

Ключові слова: строк у цивільному праві, юридичний факт, тривалість.

Guyvan Petro. Characteristics of civil legal term as an essential component of the content of subjective law

The article is devoted to the research of the topical issue of the role and significance of civil law terms for the emergence and movement of legal relations and the effectiveness of its main element – the subjective right of the bearer. The paper defends the position according to which the terms cannot be reduced to a banal purpose as legal facts, i.e. external factors that give impetus to the emergence, change or termination of a certain legal status. It is proved that temporal characteristics are of great importance for the realization of the powers inherent in subjective law. They are an integral part of the legal relationship and are necessarily inherent in any subjective right, so the term is its internal dimension and is an integral part of the content of law. It is emphasized that a specific legal relationship arises or terminates not because there is a rule in the law, which refers to the beginning or end of the term, but because a person due to certain circumstances of the material world has or ceased to have any material need. In other words,

the temporal manifestation cannot be considered a legal fact in the classical sense of the latter, on the contrary, the term itself is a product of the influence of the circumstances with which the law associates the occurrence of legal consequences. Indeed, the establishment of a term ensures the specificity of the scope of substantive authority, determines the beginning and end of a particular action and thus affects the nature of subjective law. In this case, the expiration of the term occurs due to the use of the disposition with the appearance of the factors specified in the hypothesis of the legal norm. The beginning or end of the term occurs as a result, usually of specific actions. Let's say it can be a contract. It is the contract with the establishment of the limits of the right of the person and the corresponding obligation in terms of scope, quality and time of existence is the legal fact that gives rise to the right of the party to the legal relationship. In turn, the specified legal facts-impulses are necessary and conditioned by the law the legal bases which have put into action or terminated the right together with its internal property – duration. It is proposed to make some adjustments to the current legislation in the study area in order to achieve certainty in this matter.

Key words: term in civil law, legal fact, duration.

Головна характеристика часових періодів у праві полягає в тому, що вони визначають тривалість певного повноваження і кореспондуючого йому обов'язку у поведінці учасників відношення. Це відрізок часу, встановлений самими суб'єктами, законом чи судом для вчинення певних дій. Тобто строк у темпоральному аспекті уявляється як вмістилище різних обставин та явищ, котрі становлять зміст правовідносин. Однак у літературі були виказані думки про суттєву звуженість виключно такого тлумачення часових елементів і їх більш широку багатогранність [1, с. 44]. У цьому сенсі строки розглядаються як обставини, з якими закон пов'язує певні юридично значимі наслідки. З таким твердженням можна погодитися, якщо розглядати строк як істотний елемент змісту правовідношення. Справді, встановлення строку забезпечує конкретність обсягів матеріального повноваження, визначає початок та закінчення певної дії і у такий спосіб впливає на характер суб'єктивного права. Але коментована концепція не обмежується лише такими проявами темпорального впливу на матеріальні взаємини. Численні дослідники обстоювали і продовжують обстоювати тезу щодо віднесення строків до категорії юридичних фактів.

На наш погляд, з'ясування сутності строків у контексті їхнього віднесення до певного виду юридичних чинників, котрі впливають на матеріальні відносини, за наявними нині теоріями, невиправдано звелось до аналізу настання строків (термінів) як правоформуючих підстав. Фактично відбулася підміна правового наслідку правовим посилом, порушився необхідний причинний

зв'язок. Адже, як відомо, юридичні факти не є самостійним елементом механізму правового регулювання. С.С. Алексєєв, наприклад, пише, що «юридичні факти являють собою узагальнюючу категорію, яка відображає тільки один бік правового регулювання – зумовленість правових відносин, їх виникнення, зміну і припинення конкретних життєвих обставин» [2, с. 152]. Тезу про доречність надання юридичним фактам місця поза правовідносинами в українському правовому середовищі обстоює А.М. Завальний [3, с. 34]. Між тим цілком очевидно, що темпоральні чинники мають неабияке значення для самої реалізації закладених у суб'єктивному праві повноважень. Вони виступають складовою частиною правовідносин. Тож якщо насправді і є якийсь сенс вести мову про те, що суб'єктивне право починається чи припиняється із настанням (спливом) своєї тривалості, то лише з урахуванням того факту, що будь-яке явище починається або припиняється, коли виникають чи вичерпуються його елементи. При цьому початок або закінчення строку є внутрішнім елементом, а не зовнішнім поштовхом для розвитку відношення, тоді як за класичною теорією юридичних фактів останні повинні мати саме вирішальний зовнішній вплив на стан матеріального права, бути правовою підставою його виникнення, зміни чи припинення.

Утім причини для не зовсім виваженого теоретичного підходу, котрий нині є домінуючим, не востаннє криються у недоліках формулювань нашого законодавства. Адже відомо, що певні особливості впливу на правовідношення мають темпоральні

визначення, що містяться у чинних нормативних чи ненормативних актах. Досить часто зустрічаємо встановлену актами гіпотезу правової норми, в якій умова подальшого стану суб'єктивного права напряму пов'язана із впливом певного строку. Так, ст. Закону України «Про авторське право і суміжні права» веде мову про припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір через 70 років після смерті автора. У ст. 344 ЦКУ вказується, що право власності на чужу рухому річ набувається після закінчення 5-річного строку безперервного та відкритого користування нею. Про наслідки впливу строку йдеться і в інших нормах українського законодавства (наприклад, ст. 267, ст. 948 ЦКУ тощо). Втім більш прискіпливий погляд на суть проблематики дозволить і в такому разі отримати правильну відповідь. Давайте поставимо питання: що собою являють усі ті строки, про наслідки впливу яких вказується у коментованих статтях нашого законодавства? Очевидно, що це не більше і не менше як періоди тривалості конкретних матеріальних повноважень їх носіїв. Скажімо, наведений вище 70-річний строк є часом захисту майнових авторських прав, а 5-річний строк – періодом здійснення права на володіння і користування чужою річчю¹. Тож сенс правил поведінки, визначених такими нормами, стає більш зрозумілим, якщо **гіпотези відповідних статей викласти іншим чином, на кшталт: «Наслідки закінчення права на прийняття спадщини...» (ст. 1272 ЦКУ), або «Наслідки припинення права на позов...»²** (ст. 267

¹ Той факт, що користування протягом набувальної давності чужим майном є правом особи наочно підтверджується вказівкою законодавця на можливість судового захисту такого права шляхом витребування речі у разі втрати її таким володільцем протягом перебігу давності не зі своєї волі (ч. 3 ст. 344 ЦКУ).

² Автор такої праці негативно відноситься до тих положень сучасного законодавства, які встановлюють можливість продовження дії суб'єктивного матеріального права після закінчення його строку (наприклад, ч. 3 ст. 267, ст. 764 ЦКУ). За таких обставин фактично втрачається значення строку як складової частини змісту матеріального права (див. [4, с. 340–354; 5, с. 44–50]. Тим паче вказана правова побудова має викликати категоричні заперечення прихильників теорії про надання фактору впливу строку значення правоформуючого юридичного факту.

ЦКУ) і т. п. Тому і формально-логічно буде підтверджене фактичне положення речей, коли не вплив строку, а вичерпання змісту певного права, обсяг якого у просторі і часі був встановлений нормативно, і яке набуло чинності в результаті конкретного діяння чи події (юридичного факту), наприклад фізичної смерті автора чи спадкодавця, усвідомлення факту правопорушення, призводить до зміни правового статусу учасників конкретних взаємин.

Як уже вказувалося в літературі, окремі формальні юридичні поняття, що не завжди співвідносяться зі змістом врегульованих ними відносин, продовжують своє існування в нашому законодавстві передовсім з огляду на специфіку прийомів юридичного мислення [6, с. 43]. Можемо припустити, що законодавець, розглядаючи побудову правової норми зі стилістичної точки зору, вважав, що вона виглядатиме більш зрозумілою та дохідливою, якщо окремі критерії поведінки будуть пов'язані з темпоральними, а не просторовими чинниками. Напевне, такий підхід має право на існування, але тільки для правового регулювання ситуацій, коли суб'єктивне право погашається із закінченням строку, будучи нереалізованим. В цьому випадку припинення матеріального права може бути пов'язане із закінченням строку. Але ми повинні розуміти умовність такої правової конфігурації: повторимо, конкретне правовідношення виникає або припиняється не тому, що в законі є норма, в якій йдеться про початок чи закінчення строку, а тому, що у особи через певні обставини матеріального світу виникла або перестала існувати якась матеріальна потреба.

Цілком правильно вказував В.В. Луць: «Цивільноправові строки слід розглядати як часову форму розвитку цивільних правовідносин, форму існування і здійснення (виконання) суб'єктивних прав та обов'язків, які становлять зміст правовідносин. Суб'єктивне право та обов'язок являють собою можливість або необхідність вчинення їх носіями певних дій або утримання від їх вчинення. Зміст строку становлять або дія, або подія (події теж відбуваються у часі, мають певну тривалість). Поза цими фактами встановлення та існування строків втрачають сенс. Ось чому настання або закінчення строку

набувають значення не самі по собі, а в поєднанні з подіями або тими діями, для вчинення або утримання від вчинення яких цей строк установлений. З наведеного можна дійти висновку, що строки не посідають самостійного місця у загальній системі юридичних фактів поряд із юридичними діями та юридичними подіями. Як форма час властивий і одним, і другим. Тому, виступаючи часовою формою, в якій відбуваються події і вчиняються дії (бездіяльність), строки породжують юридичні наслідки лише у зв'язку з певними вчинками» [7, с. 44–45]. Строк є окремим природно-правовим (об'єктивно-суб'єктивним) явищем, що тісно пов'язане з юридичними фактами (діями та подіями) і має незалежну назву «часовий показник». Встановлено, що строки в цивільному праві встановлюються в межах правового часу, який є часовим параметром суспільної діяльності людей, що визначається нормами права, але плин часу є об'єктивною категорією, яка не підкоряється законам людського буття [8, с. 227] (автор Н.О. Горобець).

В юридичній науці і практиці не заперечується той факт, що певні дії можуть мати єдиноразовий, систематичний або триваючий характер. Це ж саме слід зазначити і щодо подій, які темпорально можуть охоплювати певну мить чи існувати протягом певного проміжку часу. Як дія, так і подія є динамічними елементами дійсності, зокрема правової дійсності. Існуючи в темпоральній площині, мають початок і завершення, а тому виступають свого роду невеликими за тривалістю або досить протяжними в часі. Питання, що саме спричиняє юридичні наслідки виникнення або зміни чи завершення певного процесу, має велике значення для застосування конкретного нормативного положення. Натомість розгляд юридичного факту крізь призму «процесу» розмиває його значення для обставин. Наприклад, початок будівництва ще не значить, що право власності на річ уже виникло, оскільки річ як така відсутня [9, с. 138–139]. Темпоральний прояв не можна вважати юридичним фактом у класичному розумінні останнього, навпаки, сам строк є продуктом впливу тих обставин, з якими закон пов'язує виникнення

юридичних наслідків. В нашій цивілістиці вже були спроби віднайти місце строку у його співвідношенні з юридичними фактами. Однак дослідники, використовуючи взагалі-то правильні парадигми, все ж неодмінно доходили хибного висновку. Зокрема, К.Ю. Лебедева правильно зазначає, що вибраний вольовим чином строк набувальної давності може мати значення для суб'єктивного права лише тоді, коли він «спрацює», тобто почнеться або закінчиться [10, с. 28]. Поштовхами для його першого «спрацювання» є факт добросовісного заволодіння чужою річчю, для другого «спрацювання» – факт відкритого та безперервного володіння до кінця встановленого законом строку. К.Ю. Лебедева тут вбачає таку складну конструкцію, відповідно до якої один юридичний факт призводить до виникнення другого юридичного факту і вони спільно (причина і її наслідок) в подальшому впливають на зміст правовідношення як юридичний склад [10, с. 28–29]. Насправді, сутність взаємин між правовизначальними факторами та часовими проявами дещо інша. Цілком очевидно, що вказані поштовхи є необхідними та зумовленими законом юридичними фактами, котрі привели в дію або припинили саме право разом з його внутрішньою властивістю – тривалістю. Отже, вплив строку настав внаслідок задіяння диспозиції з появою вказаних у гіпотезі чинників. Виникнення ж нового права – права власності зумовлене також тими самими юридичними фактами, при цьому диспозиція каже про виникнення такого права не відразу, а через певний час. Фактично тут ідеться про визначеність правовідношення відкладальною обставиною.

Слід зазначити, що свого часу в літературі вже були висловлені пропозиції стосовно кваліфікації впливу строку як «умовної події» [11, с. 74]. Мотивація автора заслуговує на увагу. Він зазначає, що у разі настання кінцевого терміну строку суб'єктивні фактори (дії людини) в результаті причинної взаємодії з об'єктивним процесом фіксують відрізки останнього. Як бачимо, проводиться певна межа між правовим посилом та його наслідком (закінченням строку). Однак і ці перспективні міркування

звелися зрештою до традиційної оцінки темпорального прояву як юридичного факту, хоча і з особливим статусом. Між тим наявність так званого суб'єктивного фактора та його очевидний вплив на визначення конкретних координат строку, на чому наголошують практично всі дослідники, котрі відносять настання певного моменту до відносних подій, безумовно свідчить про похідний характер темпоральних чинників. А отже, така відносність, зумовлена діями людини, виключає можливість кваліфікації настання (спливу) строку як юридичного факту в класичному розумінні.

Таким чином, як було показано вище, строки, їхній початок чи закінчення не можна віднести до юридичних фактів, тобто обставин, що мають визначальний вплив на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків. Проте це далєбі не означає, що ми відкидаємо всі ті цивілістичні напрацювання, котрі, зокрема, стосувалися юридичної сутності строку як певного досліджуваного явища. Строк, безумовно, є важливим елементом суб'єктивного права, настання конкретного терміну має істотне значення для визначення його стану, тож продовжує залишатися актуальним питання **про якісні характеристики** цього явища. Ми переконалися, що строк являє собою не причину, а наслідок набуття (зміни) учасниками цивільних відносин конкретного правового статусу. При цьому юридичний вплив на характер темпорального руху матеріального права здійснює не сам строк, а його настання чи сплив: від певного моменту починається або закінчується перебіг облікованого часу в межах встановленого відрізка. Давайте відповімо на запитання: настання строку (терміну) є дією чи подією? Цілком очевидно, що будь-який рух матерії з філософської точки зору є подією безвідносно до чинників, що цей рух спричинили. Наприклад, початок постачання газу кваліфікується як подія, хоча ми розуміємо, що її спричинили конкретні дії відповідних осіб. Фізичний перехід майна від продавця до покупця теж є подією, незважаючи на те, що вона відбувається протягом лічених миттєвостей, та той факт, що їй передували та завершували конкретні дії сто-

рін договору щодо передачі та прийняття речі. Більшість явищ, котрі ми можемо кваліфікувати як події, зумовлені вчинками певних суб'єктів. Тому і такі події, як початок чи закінчення строку, настають у результаті, як правило, конкретних дій. Скажімо, у наведеному вище прикладі юридично значимий вчинок – укладення договору є юридичним фактом, що породжує право споживача на отримання природного газу. Іншими словами, наявність договору спричинила подію, яка полягає у початку постачання і призводить до можливості споживання товару. Звісно, рух часу повною мірою не може бути описаний механізмами, що застосовуються для фізичних об'єктів. Час не є матеріальною субстанцією, він лише становить форму руху певної матерії. Втім, як ми вже зазначали раніше, час у вигляді своїх проміжків – строків має властивість бути об'єктом спостереження та виміру. Тривалість строків підлягає обчисленню, тобто можемо вести мову про переміщення темпоральних координат. При цьому не слід забувати, що вздовж координати t рухається не сам час, а певне явище (у нашому випадку суб'єктивне право), котре наділене такою властивістю, як тривалість. Тож з методологічної точки зору цілком прийнятним є застосування загальних законів руху для характеристики сутності темпоральних проявів.

Як уже зазначалося, сплив чи настання певного строку (терміну) в науці пропонувалося відносити до абсолютних подій, котрі у своєму виникненні і подальшому розвитку не мають безпосереднього зв'язку з вольовою діяльністю людини [12, с. 32]. На нашу думку, вказана класифікація може стосуватися лише таких цивільно-правових строків, настання та перебіг яких не залежить від волевиявлення учасників цивільного обігу. Скажімо, строк дії права на прийняття спадщини. Проте з урахуванням диспозитивного характеру цивільних відносин більшість строків чи моментів, настання чи сплив яких мають юридичне значення, визначається самими їх учасниками. Проте вплив людини щодо визначення координат не охоплює всієї різноманітної сутності строку, сплив (настання) якого визначає темпоральні обсяги матеріального права.

Часом саме від вольової дії особи залежить не тільки встановлення строку, а й можливість чи неможливість його закінчення або настання, віддалення чи приближення певного терміну тощо, тобто суб'єктивний вплив призводить також до зміни характеру реалізації правовідношення. Тому настання (сплив) цивільного строку слід за такою теорією кваліфікувати як відносні юридичні події, котрі виникають у результаті дій осіб, але спливають (розвиваються) незалежно від цих дій чи навіть всупереч ним. У разі визначення строку як відносної події слід враховувати, що юридичне значення належить не самим строкам як елементам відношення, а матеріальним взаємодіям, встановлення яких має виключно вольовий характер [13, с. 60].

Ми вже відзначали, що не маємо заперечень стосовно того, що цивільні строки мають вплив на зміст та характер матеріальних взаємин, але вони ніяк не можуть визнаватися юридичними фактами в розумінні останніх як обставин, котрі призводять до створення, зміни та припинення правовідношення. Тоді виникає цілком логічне питання: яким же є вплив фактора часу на суб'єктивне право чи обов'язок? І як він співвідноситься із впливом, що його здійснює юридичний факт на стан правовідношення? Як правильно вказувалося в літературі, темпоральні прояви на характер матеріальних відносин можна розглядати в декількох площинах, з яких дві є найпоказовішими: а) час як момент виникнення, зміни чи припинення правовідносин; б) строки як одна з умов, які визначають зміст правовідносин стосовно своєчасності належної поведінки [14, с. 16; 15, с. 38–39]. В першому випадку час як момент, коли він настає, має значення для встановлення координат певного відношення. Початок строку може визначатися як дією (бездіяльністю), так і подією. Вказані діяння або подія є юридичними фактами, сам же строк як елемент змісту відношення є продуктом задіяння необхідних юридичних фактів. В іншому своєму значенні строк визначає тривалість існування певного права та обов'язку. Зокрема, на практиці часто виникає питання про своєчасність вчинення конкретної дії, яка становить сутність матеріального права чи обов'язку, позаяк її належне здійс-

нення поза межами права неможливе. При цьому іноді норми цивільного законодавства окреслюють період реалізації того чи іншого матеріального права як розумний, необхідний тощо. В такому випадку у разі виникнення спору правозастосовний орган повинен визначити координати належного вчинку в межах визначеного змісту матеріального права.

До зазначених властивостей слід додати ще одну важливу характеристику строку у разі формування правовідносин. Фактор часу пов'язаний з певними явищами, які є юридичними фактами, також і в тому сенсі, що останні здійснюються в певний момент чи період [16, с. 199–206], а потім зникають, залишаючи наслідки, що мають правове значення. Саме таке розуміння результативності юридичних фактів дало змогу О.С. Іоффе зробити висновок про те, що юридичне значення мають не події самі по собі, а ті наслідки, які вони породжують у галузі цивільних відносин [17, с. 629]. Цивільні відносини часто є складними та багаторівневими. Нерідко реалізація одного з них є підставою для виникнення іншого. І у кожній з таких правовідносин, як у обумовлюючої, так і в зумовленої, можуть бути свої темпоральні чинники.

Наприклад, сторони домовилися, що суб'єкт «А» протягом одного місяця передасть суб'єкту «Б» певну річ. Отже, підставою виникнення та припинення через місяць права вимагати річ (та відповідного обов'язку передати її) буде конкретна дія – договір між «А» і «Б». Місячний строк у такому разі є складником змісту встановлених сторонами права та обов'язку, він визначає період реалізації закладеного в ньому повноваження шляхом вчинення необхідної дії суб'єктом «А». Одночасно місячний строк визначає тривалість можливого правомірного діяння сторони «А». Якщо в установленій строк річ боржником за таким зобов'язанням передана не буде, з'являється нове правовідношення охоронного типу: в його межах у особи «Б» виникає суб'єктивне право на судовий захист, якому кореспондує відповідний юридичний обов'язок іншої особи (осіб) – зносити вплив заходів державного примусу [18, с. 147–148]. Як бачимо, юридичним фактом, що спричиняє виникнення охоронного права на судовий захист,

є порушення цивільного права особи. Строк регулятивного вчинку, за межами якого таке порушення відбулося, має значення складової частини юридичного змісту певного діяння. Інакше кажучи, порушення права у нашому випадку призведе до виникнення у кредитора права на позов, лише якщо воно відбулося після одного місяця від укладення договору. В інших випадках строк, протягом якого рік не передавалася (боржник був вправі її передати і у перший, і в останній день), не має значення для появи охоронної вимоги.

З наведених міркувань можна зробити певні висновки. Будь-яке правовідношення має строк свого здійснення. Це притаманно як регулятивним, так і охоронним взаєминам. Скажімо, нове охоронне відношення за участю юрисдикційного органу, що зумовлене юридичним фактом – порушенням, має свій строк – позовну давність. Перебіг давнісного строку визначає тривалість реалізації вказаного охоронного домагання.

Закінчення встановленої законом позовної давності через якийсь час після початку перебігу зумовлюється як неправомірним діянням, що мало значення первинного поштовху, нормативним визначенням його тривалості, так і подіями або діями сторін, що вплинуть на зміст суб'єктивного права. Так, визнання боргу зобов'язаною особою чи пред'явлення позову змінять обсяг права на позов, тоді як бездіяльність правоволодільця призведе до погашення суб'єктивного матеріального права на позов у встановлений із самого початку момент. Тому необхідно погодитися з тезою, що перебіг строку сам по собі не призводить до правових наслідків, вони з'являються в результаті впливу інших юридичних фактів – дій чи подій, що відбулися в певний момент чи проміжок часу. І саме вказані події чи дії (бездіяльність), що мали місце з настанням чи закінченням періоду чи моменту часу, мають правоформуюче юридичне значення [14, с. 16, 21–22; 19, с. 10].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вахонєва Т. Поняття та юридична природа строків (термінів) за новим цивільним законодавством України. *Право України*. 2003. № 12. С. 40–44.
2. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва : Юридическая литература, 1966. 186 с.
3. Завальний А.М. Методологічні та теоретичні основи пізнання юридичних фактів : монографія. Київ : Вид-во Європейського університету. 2011. 95 с.
4. Гуйван П.Д. Позовна давність : монографія. Харків : Право, 2012. 446 с.
5. Гуйван П.Д. Загальна характеристика строків у цивільно-правовому зобов'язанні. *Наукові праці НУ «Одеська юридична академія»*. 2021. Т. 28. С. 44–50.
6. Пашуканис Е.Б. Избранные произведения по общей теории права и государства. Москва : Наука, 1980. 271 с.
7. Луць В.В. Строки і терміни у цивільно-правових договорах: окремі аспекти. *Право України*. 2015. № 4. С. 43–50.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / за ред. Ю.М. Жорнокуя і Л.В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.
9. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 376 с.
10. Лебедева К.Ю. Исковая давность в системе гражданско-правовых сроков : дисс. ... канд. юрид. наук. Томск, 2003. 240 с.
11. Исаков В.Б. Фактический состав в механизме правового регулирования. Москва : ЗАО Юстицинформ. 2006. 512 с.
12. Явор О.А. Подія як юридичний факт у сімейному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія «Право». Вип. 31 Том 2. С. 31–35.
13. Печеный О. Срок и просрочка как фундаментальные временные категории в гражданском праве. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1999. № 10. С. 55–60.
14. Луць В.В. Строки в цивільних правовідносинах. Конспекти лекцій зі спецкурсу. Львів : ЛДУ. 1992. С. 108 с.
15. Спасибо-Фатеева І.В. Вплив строку на договірне зобов'язання. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2006. № 1. С. 35–41.

16. Садовский Г.И. Диалектика мысли. Логика понятий как отражение сущности развития. Минск : Высшая школа, 1982. 310 с.

17. Иоффе О.С. Гражданское право. Избранные труды по гражданскому праву. Москва : Статут, 2000. 777 с.

18. Боброва Д.В., Луць В.В., Собчак А.А., Шевченко Я.Н. и др. Деликтная ответственность и ее роль в охране прав граждан и социалистических организаций. Повышение роли гражданско-правовой ответственности в охране прав и интересов граждан и организаций / отв. ред.: Собчак А.А., Шевченко Я.Н. Киев : Наук. думка, 1988. 262 с.

19. Вишновецька С.В. Строки у трудовому праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1996. 19 с.